

O fracaso de SOGAMA ao descuberto

Manuel Soto Castiñeira*

A decisión de SOGAMA de incrementar de 66 a 108 euros o custo para os concellos por cada tonelada de residuo entregado ten aberto un debate que debería pór no centro o fracaso do modelo de xestión de residuos promovido pola Xunta de Galiza desde 1992, cando tomou a decisión de crear SOGAMA co obxectivo da incineración do 100% dos residuos. Foi a mobilización social e a aparición dos plans comarcais alternativos para A Coruña e Barbanza o que forzou a redución da capacidade da incineradora ao 50%. Con todo, o fracaso de SOGAMA é tamén o fracaso da Xunta e dos concellos que mandan o lixo a Cerceda, pois a responsabilidade de organizar sistemas eficientes de recollida separada recae nestes. De termos avanzado nestas liñas, a situación sería inversa, pois só ficaría para vertido e incineración unha pequena porcentaxe dos residuos.

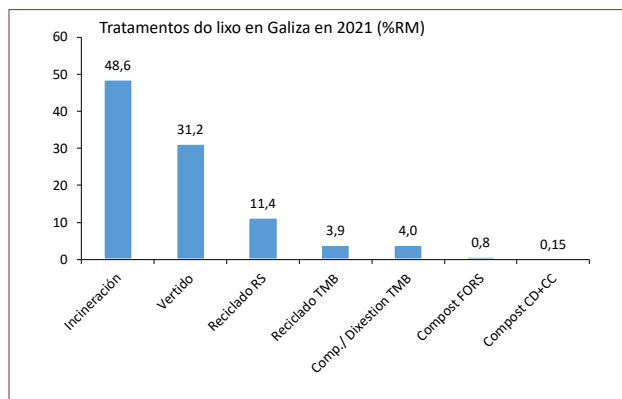

Vertedoiro de SOGAMA na Areosa (Cerceda), o maior vertedoiro da historia de Galiza, con arredor de 7 millóns de toneladas de lixo acumuladas · Xacobe Meléndrez Fassbender

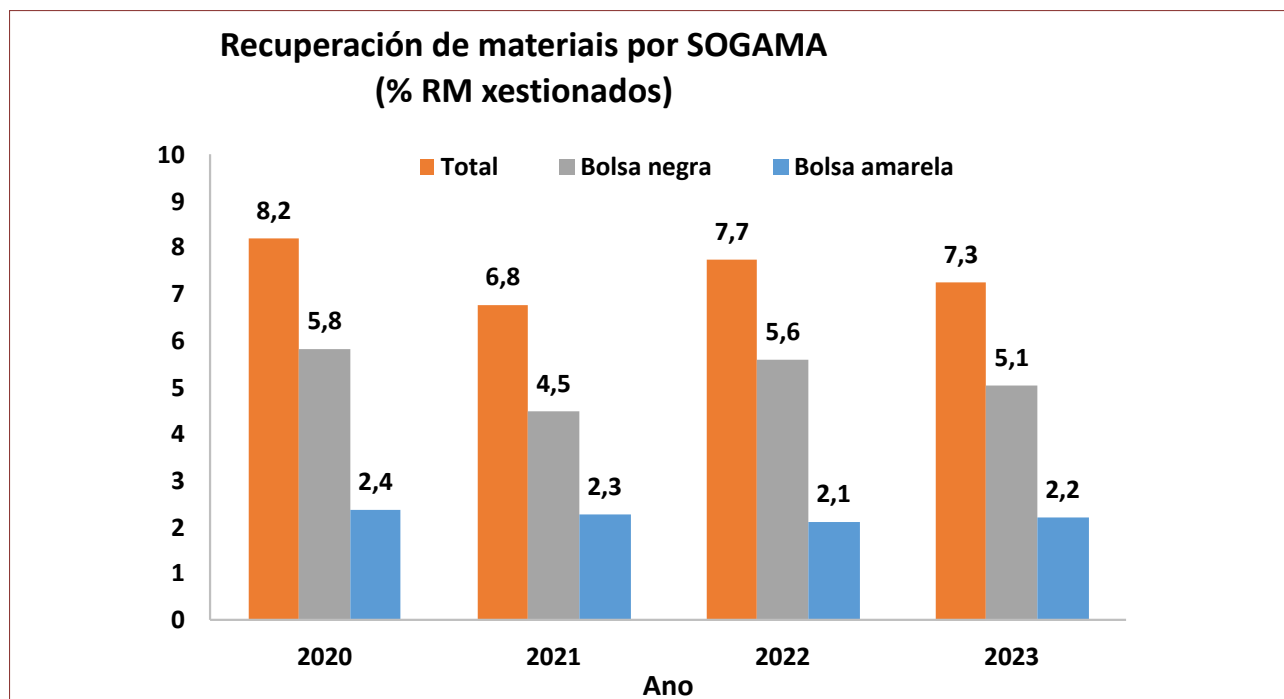
A situación da xestión dos residuos municipais en Galiza

Como podemos ver na Figura 1, o 48,6% dos residuos municipais foron a incineración e o 31,2% a vertido en 2021 (últimos datos dispoñibles). O 100% da incineración e o 68,3% do vertido tivo lugar nas instalacións de SOGAMA. Pola contra, a maior parte dos residuos que se reciclan, ou ben proceden directamente da separación en orixe pola cidadanía (vidro, papel/cartón, compostaxe doméstica e comunitaria...), ou ben da separación nas plantas de tratamento, neste caso en maior medida nas de Nostián e Barbanza que na de SOGAMA.

O avance ao longo de máis de 30 anos de plan SOGAMA foi moi reducido. De feito, a situación en 2021 non é distinta da que xa se tiña alcanzado en 2007. Lonxe de cumprir coa normativa en vigor xa desde 1998, SOGAMA destina o 20% dos residuos ás opcións prioritarias da xerarquía de xestión (os 3Rs: redución, reutilización

Figura 1. Tratamentos do lixo en Galiza en 2021, en porcentaxe dos residuos municipais xerados (Abreviaturas: RS: recollida separada, TMB: tratamento mecánico-biolóxico, FORM: fracción orgánica de residuos municipais, CD: compostaxe doméstica, CC: compostaxe comunitaria) · Elaboración propia a partir de MINECO (2024)

Figura 2. Recuperación de materiais nas instalacións de SOGAMA, en porcentaxes dos residuos municipais xestionados ·
Elaboración propia a partir de SOGAMA (2024)

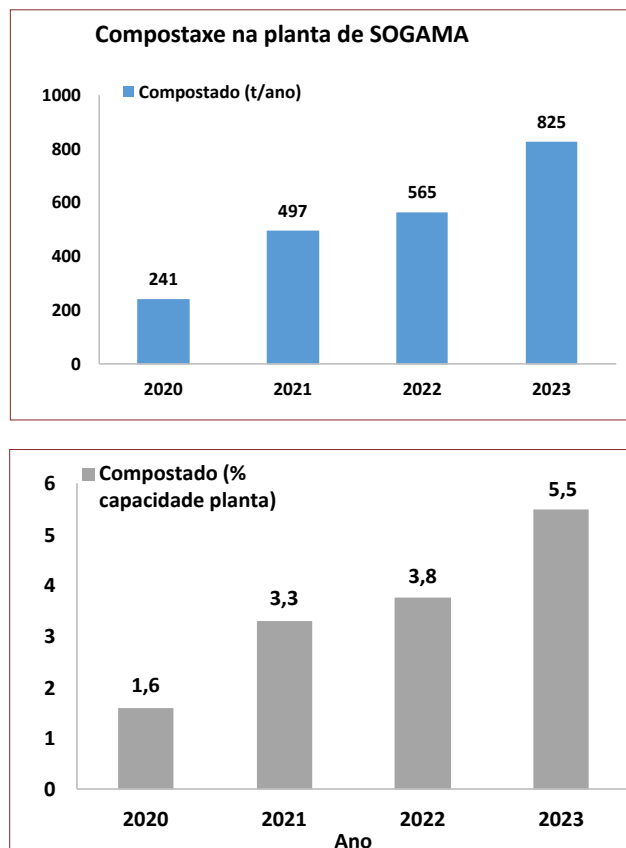
e reciclaxe) e o 80% ás opcións a erradicar (incineración e vertido). Foi neste contexto que chegou a entrada en vigor da Lei 7/2022 e con ela a imposición de taxas adicionais a estes tratamentos dominantes en SOGAMA.

Certamente, a situación non é tan negativa en ámbitos concretos, que teñen acadado cifras máis positivas de recollida separada e reciclaxe, nomeadamente os ámbitos de Coruña e Barbanza (ADEGA, 2023), pero tamén concellos do ámbito SOGAMA, como podería ser Allariz. Este concello máis que duplica as cifras de recuperación da media galega, e acadou unha reciclaxe total do 43% en 2022, grazas ás actuacións nos últimos anos (Varela, B. e Romero, X., 2023). Tamén o proxecto Revitaliza da Deputación de Pontevedra achegou a compostaxe de 3.880 toneladas de residuos orgánicos en 2022 (Martínez Abraldes, 2023). Con implantación en 49 dos 61 concellos da provincia, Revitaliza acadou unha media de 6,8 kg de fracción orgánica por habitante e ano en compostaxe doméstica e comunitaria. Comparativamente, Allariz atinxiu os 88,2 kg/habitante e ano, 17,9% do residuo total, probablemente por riba de calquera outro concello galego. A experiencia de Allariz invita ao optimismo, se realmente os concellos formulan obxectivos claros en materia de xestión de residuos e queren reducir os custos que se aveciñan coa implantación das novas taxas de SOGAMA.

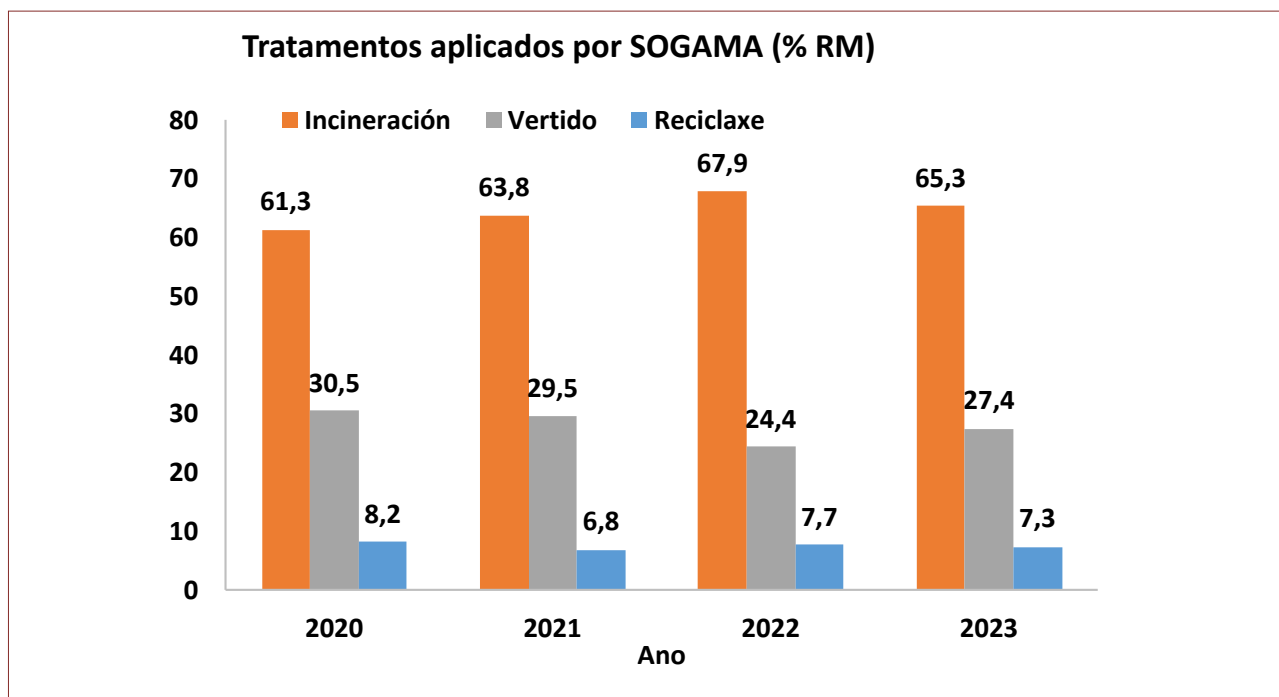
SOGAMA estáncase nun 7% de reciclaxe

Tras os investimentos de máis de 80 millóns de euros desde 2018, SOGAMA construíu unha planta de compostaxe por provincia e implantou a recuperación de materiais a partir da bolsa negra, polo que as cifras de reciclaxe acadadas por esta vía veñen sumarse ás da bolsa amarela, xa implantada alá polo ano 2000. Con eses investimentos, SOGAMA anunciaba en 2019 un dobre obxectivo, por unha banda, un forte incremento das cantidades recuperadas, e por outra, que se dotaba de capacidade para tratar todos os residuos urbanos xerados en Galiza.

Os investimentos recentes de SOGAMA, destinados a recuperar materiais da fracción resto (bolsa negra) e á compostaxe centralizada (planta de compostaxe de Cerceda) sitúanos diante dun novo e dobre fracaso: i) a

Figura 3. Compostaxe de residuos orgánicos nas instalacións de SOGAMA ·
Elaboración propia a partir dos correspondentes informes de "Contas anuais-Informe de xestión", publicados por SOGAMA; ver SOGAMA (2024)

Figura 4. Tratamentos aplicados por SOGAMA nos últimos 4 anos, en porcentaxes dos residuos municipais xestionados · Elaboración propia a partir dos correspondentes informes de “Contas anuais-Informe de xestión”, publicados por SOGAMA; ver SOGAMA (2024)

recuperación a partir da bolsa negra ronda nestes anos o 5% do lixo total, sen tendencia ningunha de incrementarse; ii) tras 4 anos da súa posta en marcha, a planta de compostaxe de Cerceda alcanzou a irrisoria cifra do 5,5% da súa capacidade (15.000 t/ano). Tratou en 2023 un total de 825 toneladas procedentes de 9 concellos diferentes. A chega por esta vía significa o 0,1% dos residuos que recibiu SOGAMA en 2023.

Así, na liña dos resultados dos últimos anos, SOGAMA incinerou en 2023 o 65,3% do lixo recibido, levou a vertidoiro o 27,4%, e só conseguiu recuperar o 7,3% (Figura 4). Aprobada xa hai máis de dous anos a Lei 7/2022 (Lei 7/2022, do 8 de abril, de residuos e solos contaminados para unha economía circular), os impostos ao vertido e a incineración de residuos afectan de cheo ao plan SOGAMA e aos tratamentos que vén aplicando desde a súa creación. Incineración e vertido suman o 92,7% dos residuos que trata SOGAMA, a peor situación no Estado español despois de Melilla e Asturias. Desta forma, os impostos a estes tratamentos, que xa debían estar erradicados ou minimizados, van ter un forte impacto nos seus custos.

O novo plan de residuos municipais da Xunta (PXRMG 2023-230)

SOGAMA e Xunta, da mesma man, suman un novo fracaso co plan de xestión de residuos municipais de Galicia (PXRMG 2023-2030) aprobado en 2024. De moi baixa calidade técnica, o PXRMG non contribuirá a mellorar a xestión no ámbito SOGAMA, baseada en procedementos e tecnoloxías inadecuadas e afastada dos obxectivos que xa deberíamos ter acadado en 2020 e os novos para 2025 e 2030. O plan é boa proba da parálise e incapacidade da Xunta en materia de residuos. Non se ten levado a cabo ningún dos traballos de avaliación de aspectos de tanta importancia como a participación cidadá, os sistemas de recollida separada, ou os modelos de xestión no

seu conxunto, xa propostos na estratexia de economía circular elaborada en 2018 polas universidades galegas para a propia Xunta.

Nesta ocasión, a Xunta non foi quen de elaborar un orzamento para o plan, a primeira vez que tal ocorre. Porén, o PXRMG non ten empacho en fixar obxectivos para 2025 claramente inviables. Eses obxectivos propostos en 2023 e para atinxir en 2025, en dous anos, multiplícan por máis de 3 a recollida separada (Figura 5) e por 5,9 veces a recollida separada da fracción orgánica. Este obxectivo, de seguir o ritmo de incremento da recollida separada mediante o quinto contedor para a planta de compostaxe de SOGAMA (Figura 3, acadado o 5,5% da capacidade en 4 anos), levaría nada menos que 34 anos.

Como vemos na Figura 5, os datos para 2021, que no novo PXRMG constitúen a situación actual ou punto de partida, confirman o fracaso do plan anterior 2010-2020: en contra da previsión da Xunta nese momento, a recollida separada e a reciclaxe en 2021 non melloraron en relación á do período 2005-2010. Acertou, e parcialmente, na redución das cantidades totais xeradas, que seguiron a evolución á baixa do consumo entre 2009 e 2014, motivada pola crise económica deses anos. Novamente, é pouco crible a evolución prevista polo novo PXRMG para 2025.

No mesmo plan, e desde os resortes da Xunta, vénse presionando ás entidades titulares ou acollidas aos plans comarcais do Barbanza e da Coruña-As Mariñas para que introduzan o quinto contedor para residuos de envases, o contedor amarelo, seguindo o modelo do ámbito SOGAMA. Pouco importa que o sistema coñecido como húmido-seco de que se fai uso nestes dous ámbitos triplique as cantidades recuperadas no ámbito SOGAMA. A Xunta vén de aprobar a versión final do PXRMG sen atender as alegacións feitas por varios concellos e pola asociación ADEGA.

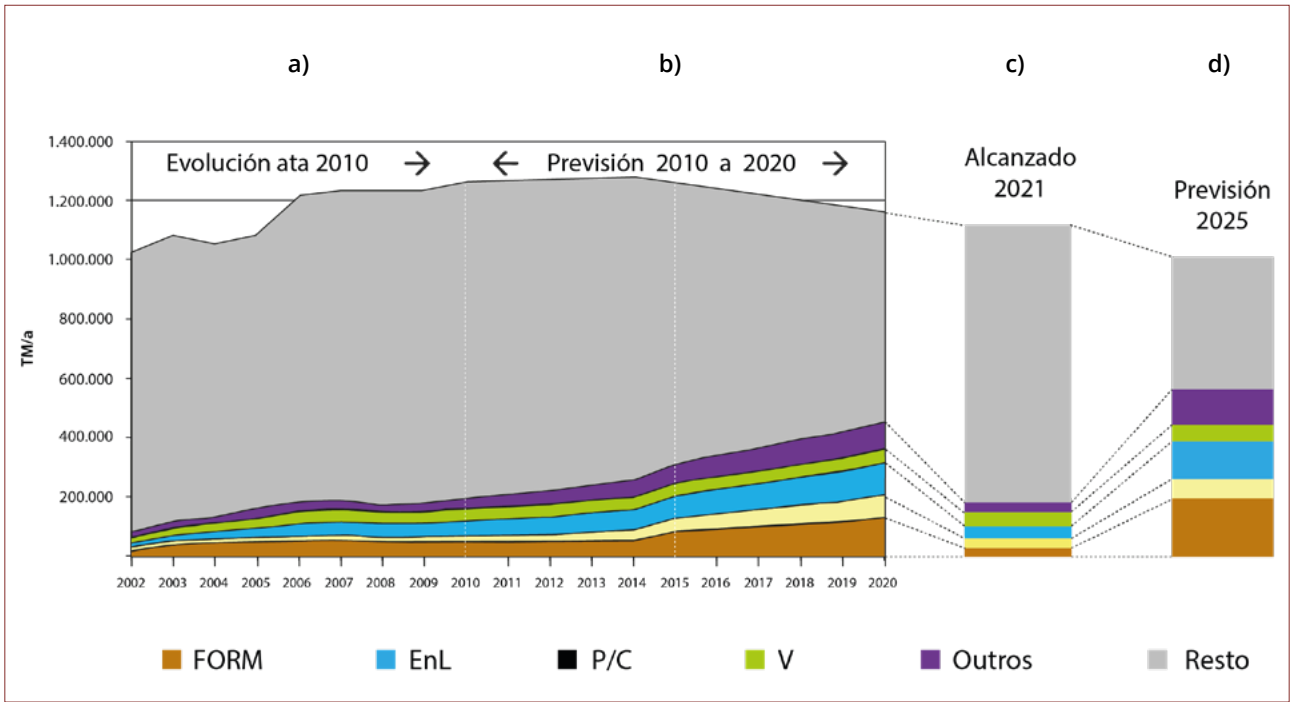

Figura 5. De esquerda a dereita: a) evolución da recollida separada de residuos ate 2010, b) previsións do plan PXRUG 2010-2020, c) resultados acadados en 2021, d) previsións do novo plan (PXRMG) para 2025. Cantidades en toneladas por ano · Elaboración propia a partir dos documentos do PXRUG e do PXRMG (Xunta 2011, 2023)

Galiza, á cola das comunidades autónomas en reciclaxe

O Ministerio publica con anos de tardía os resultados por comunidades autónomas do Estado español. No momento de redactar este artigo, os últimos datos dispoñibles eran os correspondentes ao ano 2021, e móstranse na Figura 6, ordenados de menor a maior porcentaxe de reciclaxe.

Galiza segue á cola, con 20,23% de reciclaxe, despois de Melilla e ao par de Asturias (20,21%), posto no que leva desde que hai estatísticas, ao longo dos últimos 12 anos. Pola contra, é a terceira comunidade que máis incinera, só por detrás de Melilla e das Illas Baleares. No caso galego, o vertido e a incineración sumaron o 79,8% do destino dos residuos en 2021. Ao restante 20,2% de valorización material contribúe a recollida separada en orixe, achegada

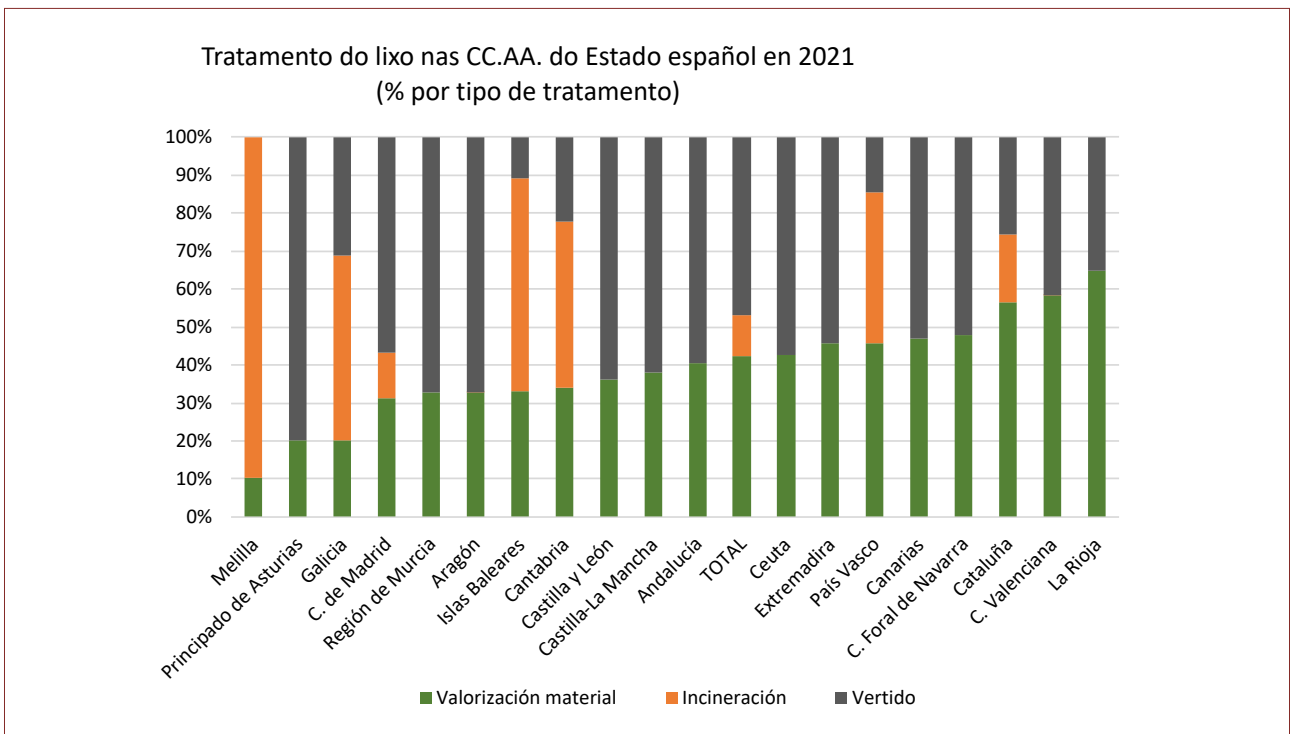

Figura 6. Alternativas de tratamento aplicadas aos residuos en cada comunidade autónoma do Estado español en 2021 · Elaboración propia a partir de MINECO (2024)

principalmente pola separación cidadá de vidro e papel/cartón, así como pola separación en orixe de envases e a compostaxe da fracción orgánica de recollida separada (en Barbanza), e por compostaxe doméstica e comunitaria. En conxunto, a reciclaxe procedente da recollida separada atinxiu o 12,3% do residuo total. Tamén contribúen ao reciclado total a recuperación en planta mediante o que se denomina tratamento mecánico-biolóxico (TMB), da fracción seca en Nostián e Barbanza, e da fracción resto en SOGAMA; e a compostaxe por dixestión tras TMB en Nostián, que suma en conxunto outro 7,9% do residuo total.

Nese mesmo ano 2021, SOGAMA recuperou para reciclaxe o 6,8% dos residuos que recibiu. Esta porcentaxe, se a referimos a todo o residuo municipal galego, fica no 4,9%. A diferenza entre ese 4,9% e o total do 20,2% foi alleo a SOGAMA: a pesar de que máis do 80% do lixo galego pasa por SOGAMA, Galiza recicla 3 veces máis que SOGAMA grazas a dúas achegas principais, como son a recollida separada de papel e vidro pola cidadanía, e a recuperación de reciclables e a compostaxe nas plantas de Barbanza e Nostián.

Segundo o Ministerio, a compostaxe doméstica e comunitaria situouse ese ano 2021 en tan só o 0,15%, e débese ao esforzo unilateral dalgúns concellos e do proxecto Revitaliza da Deputación de Pontevedra.

Os novos impostos e as taxas de SOGAMA

A Lei 7/2022 impón á Xunta a recadación do imposto sobre o vertido, incineración e co-incineración de residuos, que as empresas xestoras destas instalacións deben facturar e trasladar aos produtores iniciais de residuos. O obxectivo do imposto é fomentar a prevención e a educación ambiental, a preparación para a reutilización e a reciclaxe dos residuos, e desincentivar o depósito de residuos en vertedoiro, a incineración e a co-incineración (Art. 84.2). Enténdese, ademais, que o imposto é unha parte do custo da xestión de residuos, que debe ser sufragado integramente polo produtor inicial dos residuos, a través dunha taxa non deficitaria (art. 11).

Se temos en conta as cantidades incineradas e vertidas por SOGAMA, pódese estimar que a recadación polo referido imposto se situou nun mínimo de 11,8 millóns de euros en 2023. Dicimos mínimo, pois non deixa de ser un subterfuxio a aplicación de taxas reducidas derivadas do feito de que os residuos da bolsa negra se sometan a unha recuperación de materiais que non pasa do 5%, e de que se considere a incineración como valorización enerxética, cando debería estar catalogada como eliminación. De ser este o caso, a aplicación das taxas previstas na lei elevarían o montante do canón aos 19,1 millóns de euros. En calquera caso, son cantidades que debidamente empregadas deberían ter un efecto positivo e moi notable na extensión e mellora da calidade das recollidas separadas, que redundarían nun menor vertido e incineración.

Por outra banda, a cantidade imposta polo canon resulta nunha media de 16,0 euros/tonelada entregada a SOGAMA, o que indica que SOGAMA está a incrementar nunha porcentaxe moito máis elevada as súas taxas. Aproveita a desculpa do canon para atribuír tan intencionada como falsamente a obriga e responsabilidade deste incremento a unha decisión do goberno central.

Tendo en conta todo isto e os obxectivos de ADEGA de reducir até erradicar tanto o vertido como a incineración e co-incineración de residuos, ADEGA defende o uso do imposto nos termos previstos na referida lei, e o desenvolvemento dun sistema de promoción e financiamento das actuacións en “prevención, preparación para a reutilización e a reciclaxe dos residuos e educación ambiental”, que inclúa a implantación de modelos eficientes de recollida separada e compostaxe dos residuos orgánicos. Cómpre pór de manifesto que este sistema de promoción non figura no recentemente aprobado plan de residuos da Xunta (PXRMG 2023-2030), xa que este carece da estimación de investimentos ou orzamentos para cada unha destas actuacións prioritarias.

Compre tamén denunciar a intención da Xunta de financiar até o 60% do incremento das taxas de SOGAMA, supostamente con cargo ao erario público, ou quizás mesmo ás cantidades recadadas polo imposto, o que que iría en contra do definino pola Lei 7/2022 para o imposto, e tamén dos obxectivos e da xerarquía de xestión. A medida viría favorecer, como até o de agora, o vertido e a incineración de residuos no ámbito galego.

Por outra banda, o sistema do canon ao vertido e incineración que establece a Lei 7/2022, en vigor desde o 1 de xaneiro de 2023, débese á transposición das directivas 2018/851 (que modifica a Directiva 2008/98/CE sobre los residuos) e 2019/904 (relativa á redución do impacto de determinados produtos de plástico no medio ambiente). Xa que logo, trátase dun imperativo legal europeo que o Estado, e subsidiariamente as CCAA, deben pór en marcha e xestionar desde o 1 de xaneiro de 2023. De momento, nada se sabe sobre a que se destinaron as cantidades recadadas en 2023.

Referencias

- ADEGA (2023). A xestión de residuos en Galiza: Nostián versus SOGAMA. (consulta: 11/11/2024) ◀
- Martínez Abrales, M. (2023). Revitaliza, unha aposta pola economía circular en Pontevedra. CERNA 89, 35-37. (consulta: 11/11/2024) ◀
- MINECO (2024). “Memoria anual de generación y gestión de residuos. Residuos de Competencia Municipal 2021”, Ministerio para a Transición Ecolóxica e o Reto Demográfico, MINECO). (consulta: 19/02/2024; última consulta: 11/11/2024) ◀
- Pernas, J.J. (2024). Ferramentas fundamentais para a xestión de residuos de competencia local. CERNA 91, 43-44. (consulta: 11/11/2024) ◀
- SOGAMA (2024). Informe “Contas anuais-Informe de xestión”, publicado por SOGAMA nun apartado da web titulado de “Información Económica. Transparencia e Bo Goberno” (ligazón: (consulta: 09/08/2024) ◀
- Varela, B. e Romero, X. (2023). O modelo de xestión de residuos Proxecto Re Allariz. CERNA 89, 33-34. https://adega.gal/web/media/documentos/Residuos_Allariz.pdf (consulta: 11/11/2024) ◀
- Xunta (2011). Plan de xestión de residuos urbanos de Galicia (PXRUG 2010-2020). (última consulta: 11/11/2024) ◀
- Xunta (2024). Plan de xestión de residuos municipais de Galiza 2030 (PXRMG 2023-2030). (consulta: 19/09/2024) ◀

*Manuel Soto Castiñeira. Profesor de enxeñería química na Universidade da Coruña e membro de ADEGA.